

Urszula DWORSKA-KACZMARCZYK

ORCID: 0000-0003-3595-7913

*Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie*

Rozbudzanie zainteresowania dziedzictwem kulturowym jako zadanie nauczyciela przedszkola (na podstawie regionu Podhala)

Abstract: Awakening interest in the cultural heritage of the region as a task among kindergarten teachers (based on the Podhale region)

The main idea of the article is to present the need to arouse interest in the cultural heritage of the region among kindergarten teachers. The article presents an analysis of the results of the research conducted among kindergarten teachers from the Podhale region. These studies concerned the respondents' opinions on ways of presenting the cultural heritage of the Podhale region.

Keywords: cultural heritage, the region, kindergarten teacher

Słowa kluczowe: dziedzictwo kulturowe, region, nauczyciel przedszkola

Wstęp

Poznanie przez dzieci własnego dziedzictwa kulturowego rozpoczyna się od wczesnego dzieciństwa i powinno być realizowane na każdym etapie edukacji, rozpoczynając od przedszkola. Umożliwi to dziecku poznanie najbliższego, a następnie szerszego środowiska społecznego, kulturowego i przyrodniczego (Książek (red.), 2000, s. 36).

Zdaniem Jerzego Nikitorowicza edukacja jest „drogą do urzeczywistniania kultury i środkiem kreującym tożsamość kulturową. Działalność edukacyjna ukierunkowana powinna być na doświadczenie i rozumienie rzeczywistości, dokonywanie zmian społecznych, ustawiczne próby zrozumienia siebie i innych” (Nikitorowicz, 2006, s. 113).

Rozbudzanie przez nauczycieli przedszkola zainteresowania dzieci własnym regionem

M. Mendel zauważa, że nauczyciele zawsze działają w szeroko rozumianym kontekście, obejmującym czynniki takie, jak miejsce i czas, w którym realizują swoją pracę pedagogiczną (Mendel, 2006; Korzeniecka-Bondar, 2018). M. Mendel stwierdza, iż „miejsce zawsze jest znaczące i wskazuje na praktyki nadawania miejscom sensu, podejmowania procesów identyfikacji, uczenia się, budowania relacji społecznych” (Mendel, 2006, s. 21).

W. Brezinka zaznacza, że „nauczycielstwo to zawód społecznego zaufania, dlatego nauczyciel ma obowiązek takiego postępowania, które jest korzystne dla jego uczniów oraz społeczeństwa [...]. Jaki użytek zrobisz ze swojej wiedzy zawodowej i swoich zawodowych umiejętności, zależy od jego etosu zawodowego, to znaczy od jego moralnego nastawienia oraz od świadomości jego odpowiedzialności” (Brezinka, 2007, s. 333).

S. Jędrzejewski (1985, s. 136) wskazuje, że wartość i możliwości oddziaływań pedagogicznych nauczyciela nie tylko wynikają z jego wiedzy przedmiotowej, psychologiczno-pedagogicznej oraz praktycznej znajomości metodyki. Równie istotne są czynniki kształtujące go przez uczestnictwo w kulturze, środowisku i społeczeństwie. Te ostatnie mają ogromne znaczenie dla działalności pedagogicznej nauczycieli przedszkola, którzy nie tylko przygotowują dzieci do nauki w szkole, ale także kształtują ich osobowość, przekazują wartości kultury i wprowadzają je w obiektywny, pozarodzinny porządek społeczny.

J. Nikitorowicz (2006, s. 102) uważa, że placówka oświatowa powinna dostrzegać dziedzictwo rodzinno-lokalne i nadawać mu wartość, umożliwiając dziecku na tych podstawach budowanie tożsamości społecznej. Autor jako główne zadanie procesu edukacyjnego wymienia kształtowanie pozytywnego odniesienia do podstawowych wartości rdzennych. Wśród nich wyróżnia język, religię, tradycje i obyczaje.

Dorota Misiejuk określa, iż edukacja regionalna „odbywa się poprzez przyjęcie wartości tkwiących w bezpośrednim geograficznym, przyrodniczym i kulturowym otoczeniu człowieka” (Misiejuk, 2005, s. 280). Autorka precyzuje, iż w wychowaniu przedszkolnym te trzy obszary stanowią podstawowy element doboru treści z zakresu edukacji regionalnej- dziedzictwa kulturowego w regionie. Dziecko zatem wykazuje zainteresowanie otaczającą go rzeczywistością, chłonec wszelkie dostarczane mu informacje. Wiedza, którą dziecko zdobywa w tym wieku, ujawnia się głównie przez działanie. W konsekwencji prowadzi do zakorzenienia się dziecka w świecie dziedzictwa kulturowego regionu, który staje się mu bliski i zrozumiały. D. Misiejuk (2005, s. 291) dodaje, że zakorzenienie w tradycji lokalnej to fundament, na którym budowane są postawy otwartości i akceptacji odmienności. Dlatego też należy dbać o to, aby dzieci

miały możliwość poznawania od najmłodszych lat swojej małej ojczyzny i wrastania w życie regionu.

Przekazywanie dzieciom dziedzictwa kulturowego w wymiarze powszechnym, doświadczanie zbiorowości społecznej, jej życia materialnego i przejawów kultury, a także udział w procesach uspołeczniania młodego pokolenia, to zadanie nauczyciela, o którym pisze H. Kwiatkowska (2008, s. 44).

W ujęciu C. Banacha (2001, s. 312) zadaniem nauczyciela jest nie tylko przekazywanie wiadomości i wartości, ale także organizowanie i stwarzanie możliwości wielostronnego działania, które mają na celu przygotowanie młodych ludzi do konfrontacji z przyszłością. W tym kontekście nauczyciel powinien przygotować dzieci do radzenia sobie zarówno z szansami, jak i z problemami oraz zagrożeniami, które niesie przyszłość. Wychowanie dla przyszłości przez korzystanie z doświadczeń przeszłości i kształtowanie humanistycznej rzeczywistości nie stanowi już tylko zadania instytucjonalnego systemu edukacji, lecz staje się obowiązkiem wszystkich form życia i działania społeczeństwa uczącego się i wychowującego.

M. Nowak-Dziemianowicz (2001, s. 20–22), opisując składowe wiedzy profesjonalnej nauczyciela, zwraca uwagę na aspekty kulturowe, antropologiczne oraz socjologiczne. Te elementy wiedzy są kluczowe dla zrozumienia kontekstu, w którym nauczyciel działa, co umożliwia mu skuteczniejsze wspieranie dzieci i dostosowanie się do zmieniających się potrzeb społecznych.

H. Kwiatkowska (2008, s. 46) zaznacza, że znaczenie pojęcia „nauczyciel” ulegało zmianom przez wieki. Zawsze jednak główną funkcją nauczyciela było uspołecznianie dzieci i przekazywanie im dziedzictwa kulturowego, tak aby były przygotowane do skutecznego funkcjonowania w społeczeństwie.

Zdaniem S. Hessena nauczyciel powinien poszerzać swą wiedzę i kulturę ogólną również poza zakresem swego zawodu. Hessen tak pisze o nauczycielu: „Niech interesuje się on sztuką ludową, gospodarstwem wiejskim, gwarą ludową, archeologią, przyrodą miejscową. Niech ma swoje miłośnictwo poznawcze w jakiej bądź dziedzinie życia środowiska, w którym działa” (Hessen, 1997, s. 119).

Nauczyciel wychowania przedszkolnego ma wiele możliwości, aby w sposób ciekawy wprowadzić dziecko w świat dziedzictwa kulturowego regionu. Poznawanie kultury ludowej i folkloru w edukacji przedszkolnej powinno odbywać się przez czynne działanie i uczestnictwo dzieci w różnych formach edukacyjnych, dostosowanych do ich możliwości. Można zatem wyróżnić następujące formy realizacji edukacji regionalnej w przedszkolu:

- organizowanie spacerów i wycieczek po najbliższej okolicy w celu poznania zabytków, pomników przyrody, ciekawych miejsc;
- organizowanie gier i zabaw związanych z regionem;
- przygotowanie uroczystości, przedstawień i występów dzieci, które mają na celu zbliżyć widzów i uczestników do tradycji, kultury i sztuki regionu;

— kultywowanie tradycji i obrzędów ludowych, a także popularyzowanie obrzędowości rodzinnej i dorocznej;

— udział w spotkaniach i warsztatach z twórcami, artystami ludowymi (m.in. muzycy, rzeźbiarze, malarze, poeci);

— udział w spotkaniach i warsztatach z przedstawicielami tradycyjnych rzemiosł ludowych, tzw. ginących zawodów (np. kowal, tkacz);

— podejmowanie współpracy ze środowiskiem lokalnym oraz reprezentantami lokalnej kultury;

— podejmowanie współpracy z instytucjami i organizacjami społecznymi działającymi w regionie, takimi m.in. jak: muzea, izby regionalne, skanseny, które oferują lekcje muzealne i warsztaty dla dzieci z zakresu edukacji regionalnej;

— urządzanie kąpki regionalnego/muzeum szkolnego współtworzonego wraz z rodzicami dzieci/uczniów, w którym gromadzone są m.in. dawne przedmioty codziennego użytku oraz eksponaty udostępniane przez rodziców dzieci/uczniów;

— stwarzanie okazji do zapoznania dzieci z poszczególnymi elementami stroju regionalnego damskiego i męskiego;

— umożliwienie dzieciom kontaktu z gwarą;

— śpiewanie przyśpiewek i pieśni ludowych;

— nauka podstawowych kroków tańców ludowych;

— nauka gry na instrumentach ludowych;

— tworzenie zespołów folklorystycznych;

— tworzenie kół zainteresowań związanych z poznawaniem historii i kultury regionu;

— udział w przeglądach i konkursach m.in. wiedzy o regionie, plastycznych, recytatorskich;

— zapoznavanie dzieci z legendami i podaniami związanymi z regionem;

— prezentowanie przysłów, zagadek, wyliczanek;

— gromadzenie literatury i filmów dotyczących historii i tradycji małej ojczyzny (za: Bednarek, 1999, s. 20–21; Kowolik, 1999, s. 119, 127–128).

Istotne wydaje się wypracowanie nowych i zgodnych ze współczesnymi oczekiwaniami sposobów nauczania, a także korzystanie z różnorodnych form propagowania kultury lokalnej, takich jak: festiwale, konkursy oraz działalność muzeów, stowarzyszeń i organizacji regionalnych (Janicka-Krzywda, 2002, s. 16).

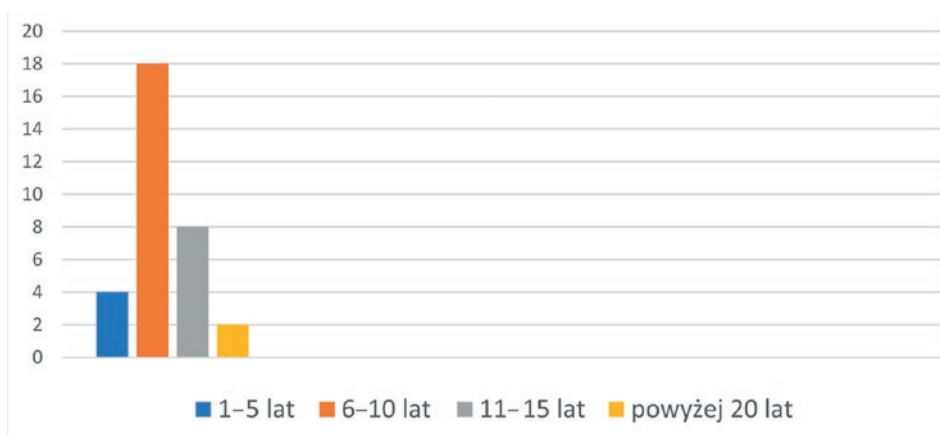
Analiza wyników badań własnych

W niniejszym artykule zaprezentowane zostały wyniki badań przeprowadzonych wśród trzydziestu dwóch nauczycielek przedszkola, mieszkających i pracujących na terenie regionu Podhala. W badaniach posłużono się sondażem diagnostycznym, a jako technikę zastosowano ankietę. Przeprowadzone badania dotyczyły opinii respondentek na temat sposobów przybliżania dziedzictwa kulturowego regionu Podhala. Kolejne pytania kwestionariusza ankiety miały na celu ukazanie częstotliwości organizowania zajęć z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala, wykorzystywanych źródeł oraz dostępności materiałów na temat regionu. Następną kwestią było podejmowanie współpracy z innymi nauczycielami, rodzicami oraz artystami ludowymi i przedstawicielami ginących zawodów. W dalszej kolejności pytania dotyczyły organizowania w przedszkolu cyklicznych imprez poświęconych upowszechnianiu wśród dzieci dziedzictwa kulturowego Podhala oraz utworzenia na terenie placówki kącika regionalnego. Ostatnie pytanie dotyczyło sposobów ułatwienia realizacji zagadnień z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala.

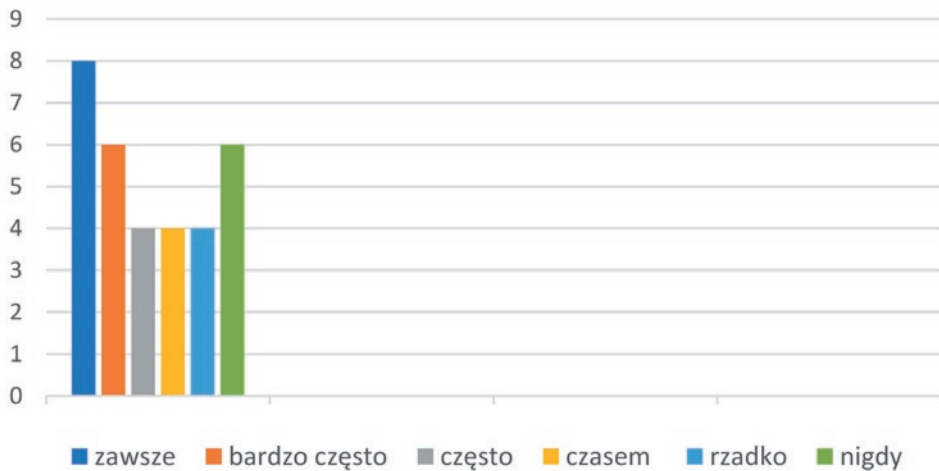
Grupę badawczą stanowiły 32 nauczycielki przedszkola. 31 nauczycielek to rodowite góralki, tylko jedna respondentka nie pochodziła z regionu Podhala. Respondentki miały wykształcenie wyższe II stopnia (24 odpowiedzi) oraz wykształcenie wyższe I stopnia (8).

Nauczycielki przedszkola najczęściej legitymowały się stażem pracy pedagogicznej w przedziale 6–10 lat (18), następnie w przedziale 11–15 lat (8), 1–5 lat (4) i powyżej 20 lat (2).

W kwestii posługiwania się gwarą górali podhalańskich przez nauczycielki przedszkola wskazywały one na częstotliwość, wymieniając kolejno: zawsze

Ryc. 1. Staż pracy pedagogicznej respondentek. Opracowanie własne.

Ryc. 2. Posługiwanie się na co dzień gwarą górali podhalańskich przez respondentki. Opracowanie własne.

(8 odpowiedzi), bardzo często (6), nigdy (6), często (4), czasem (4) oraz rzadko (4 odpowiedzi).

Tylko 12 respondentek wskazało na swoje dawne lub obecne uczestnictwo w próbach zespołu regionalnego. Pozostałe nauczycielki przedszkola wskazały brak odpowiedzi (12 odpowiedzi) lub brak członkostwa w zespole regionalnym (8).

Wśród sposobów przybliżania dzieciom dziedzictwa kulturowego Podhala, respondentki najczęściej wymieniały regionalizację zajęć dydaktycznych (14 odpowiedzi) oraz organizowanie wycieczek i spacerów po najbliższej okolicy (10). Uzyskano również odpowiedzi takie, jak: pogadanki (8), zwracanie się do dzieci gwarą górali podhalańskich (8), przybliżanie dzieciom tradycji górali podhalańskich szczególnie związanych, ze świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy (8), organizowanie spotkań z artystami, twórcami ludowymi i przedstawicielami ginących zawodów (6), podejmowanie współpracy z lokalnymi instytucjami kultury (4), prezentowanie dzieciom literatury dotyczącej regionu Podhala (4), organizowanie konkursów o charakterze regionalnym (2) oraz prowadzenie dziecięcego zespołu regionalnego (1).

Nauczycielki przedszkola, realizując treści z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala, szczególną uwagę zwracają na pielęgnowanie gwary (18 odpowiedzi), a także na strój góralski i jego poszczególne elementy (12). Respondentki dużą wagę przywiązują również do znajomości przez dzieci tradycji i zwyczajów górali podhalańskich (10) oraz muzyki góralskiej, tańca i śpiewu górali podhalańskich (8). Istotną kwestią dla nauczycielek przedszkola jest także rozbudzanie u dzieci szacunku do osób starszych (2) oraz dbałość o faunę i florę regionu (2).

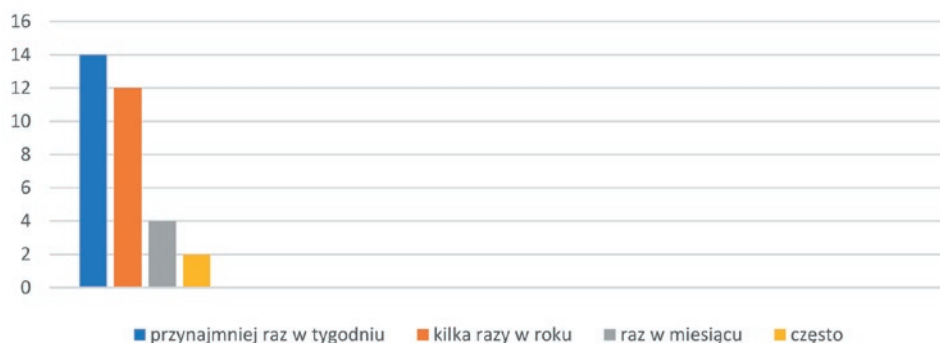
Tabela 1. Sposoby przybliżania dzieciom dziedzictwa kulturowego Podhala przez nauczycielki przedszkola

Rodzaj udzielonej odpowiedzi	Liczba odpowiedzi
Regionalizacja zajęć dydaktycznych	14
Wycieczki, spacer po okolicy	10
Pogadanki	8
Porozumiewanie się gwarą górali podhalańskich	8
Przybliżanie tradycji górali podhalańskich	8
Spotkania z artystami, twórcami ludowymi	6
Współpraca z lokalnymi instytucjami kultury	4
Prezentowanie literatury na temat Podhala	4
Organizowanie konkursów o charakterze regionalnym	2
Prowadzenie zespołu regionalnego	1

Opracowanie własne.

Respondentki realizują treści związane z dziedzictwem kulturowym Podhala przynajmniej raz w tygodniu (14 odpowiedzi), kilka razy w roku, przy okazji świąt (12) oraz przynajmniej raz w miesiącu (4). Dwie respondentki zadeklarowały, że często przybliżają dzieciom treści z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego, wykorzystując każdą możliwą sposobność.

Wśród źródeł wykorzystywanych do przygotowania zajęć z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego regionu Podhala nauczycielki najczęściej wymieniały: internet (20 odpowiedzi) oraz książki, albumy i publikacje o regionie (12). W dalszej kolejności wskazywane były: literatura regionalna udostępniona w bibliotece szkolnej (6), korzystanie z własnego doświadczenia, bazując na przekazie dziadków, rodziców, uczestnictwie w zespole regionalnym

Ryc. 3. Częstotliwość realizacji treści związanych z dziedzictwem kulturowym Podhala. Opracowanie własne.

Tabela 2. Źródła wykorzystywane do przygotowania zajęć z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala

Rodzaj udzielonej odpowiedzi	Liczba odpowiedzi
Internet	20
Książki, albumy, publikacje o regionie	12
Materiały, zbiory własne	8
Literatura regionalna dostępna w bibliotece szkolnej	6
Własne doświadczenia: przekaz dziadków, rodziców, uczestnictwo w zespole regionalnym, udział w konkursach recytatorskich	6
Plansze, pomoce edukacyjne	4
Nagrania CD	2

Opracowanie własne.

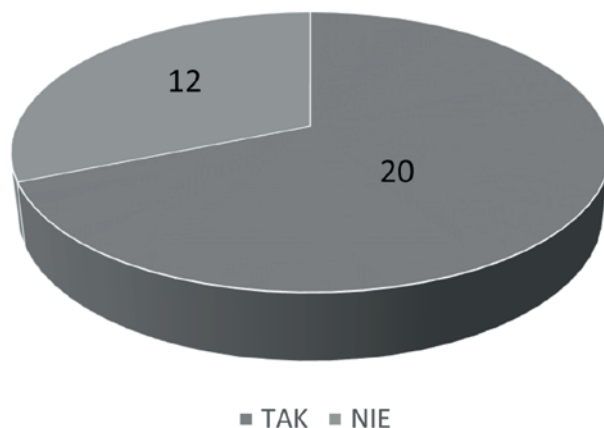
i udziale w konkursach recytatorskich (6), plansze edukacyjne (4) oraz nagrania CD (2).

Nauczycielki przedszkola oceniły dostępność materiałów dotyczących dziedzictwa kulturowego Podhala w swoim miejscu pracy jako dobrą (10 odpowiedzi) lub bardzo dobrą (8). Uzyskano również wskazania takie, jak: średnia dostępność materiałów (6 odpowiedzi), wystarczająca liczba materiałów (4) oraz trudności z dostępem lub dostępnością materiałów (4). Oto przykładowa odpowiedź respondentki: *Z dostępnością jest kłopot, zazwyczaj szukamy na własną rękę.*

Większość nauczycielek przedszkola podejmuje współpracę z innymi nauczycielkami w ramach realizacji zajęć z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala (20 odpowiedzi). Współpraca ta polega przede wszystkim na organizowaniu wspólnych wyjść dzieci do miejsc związanych

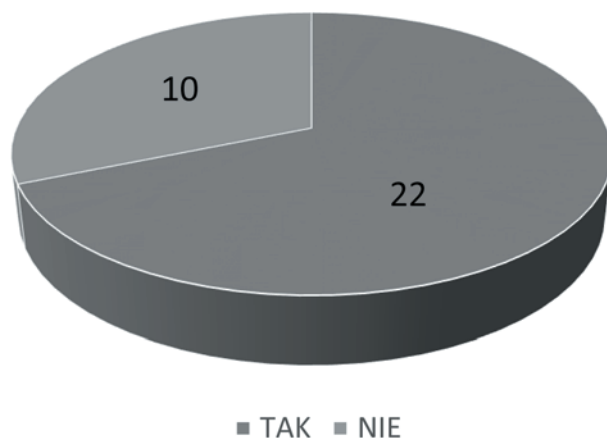
Ryc. 4. Dostępność materiałów dotyczących dziedzictwa kulturowego Podhala. Opracowanie własne.

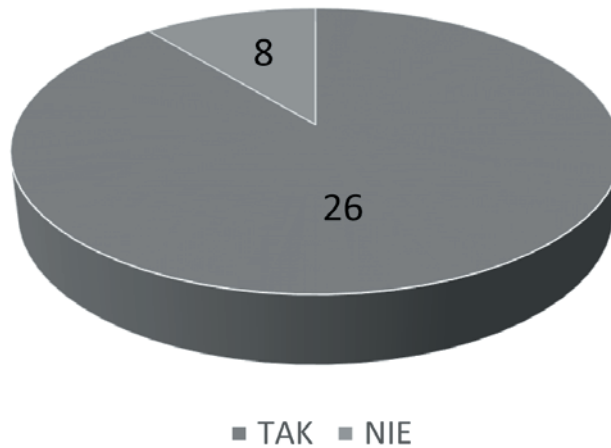
Ryc. 5. Podejmowanie współpracy z innymi nauczycielami w ramach realizacji zajęć z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala. Opracowanie własne.

z regionem, warsztatów artystów ludowych, a także przygotowywaniu występów dzieci o charakterze regionalnym. Natomiast 12 respondentek nie podejmuje współpracy w tym zakresie.

Znaczna większość respondentek podejmuje również w ramach realizacji zajęć z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala współpracę z rodzicami (22 odpowiedzi). Współpraca ta polega przede wszystkim na pomocy przy organizacji występów o charakterze regionalnym tj. udostępnianiu strojów góralskich, pomocy w organizacji wydarzenia; 10 respondentek nie podejmuje współpracy w tym zakresie.

Ryc. 6. Podejmowanie współpracy z rodzicami w zakresie edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala. Opracowanie własne.

Ryc. 7. Organizowanie cyklicznych imprez poświęconych upowszechnianiu wśród dzieci dziedzictwa kulturowego Podhala. Opracowanie własne.

Wszystkie nauczycielki przedszkola organizują dla dzieci spotkania z twórcami ludowymi, artystami ludowymi (tkactwo, warsztaty malowania na szkle, robienia kwiatów z bibuły) oraz przedstawicielami ginących zawodów. Dwie nauczycielki przedszkola zwróciły również uwagę na cotygodniowe zajęcia z nauki tańca, śpiewu góralskiego oraz gwary, które odbywają się na terenie placówki.

Zdecydowana większość respondentek wskazała na organizowanie w placówce przedszkolnej cyklicznych imprez poświęconych upowszechnianiu wśród dzieci dziedzictwa kulturowego Podhala (26 odpowiedzi). Są to: jasełka, konkursy gawędy i gwarowej recytacji oraz konkursy regionalne.

Połowa respondentek wskazała na tworzenie w placówce przedszkolnej kącika regionalnego. Jego wyposażenie stanowią lalki górala i góralki w strojach regionalnych, dawne przedmioty codziennego użytku, np. naczynia, drewniane zabawki oraz drewniane meble.

Wśród sposobów na ułatwienie realizacji zagadnień z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala respondentki najczęściej wskazywały na dostosowanie pomocy dydaktycznych związanych z tematem regionu Podhala do możliwości dzieci w wieku przedszkolnym (14 odpowiedzi) oraz lepszy przepływ informacji pomiędzy lokalnymi instytucjami o planowanych wydarzeniach o charakterze regionalnym (8). Uzyskano także odpowiedzi takie, jak: podejmowanie współpracy z lokalnymi instytucjami kultury (6), pielęgnowanie tradycji góralskich w domach rodzinnych dzieci (4), organizowanie kursów i szkoleń na temat dziedzictwa kulturowego regionu Podhala (2) oraz popularyzacja materiałów o regionie Podhala (1). Jedna z nauczycielek przedszkola zwróciła uwagę na istotną kwestię, jaką jest docenianie dzieci za ich zaangażowanie i wkład w krzewienie kultury podhalańskiej.

Tabela 3. Sposoby na ułatwienie realizacji zagadnień z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala

Rodzaj udzielonej odpowiedzi	Liczba odpowiedzi
Pomoce dydaktyczne dostosowane dla dzieci w wieku przedszkolnym	14
Lepszy przepływ informacji o wydarzeniach o charakterze regionalnym	8
Współpraca z lokalnymi instytucjami kultury	6
Pielęgnowanie tradycji górskich w domach rodzinnych dzieci	4
Kursy, szkolenia dla nauczycieli	2
Popularyzacja materiałów o regionie	1
Docenianie dzieci za ich wkład w krzewienie kultury podhalańskiej	1

Opracowanie własne.

Wnioski

Na podstawie analizy wyników przeprowadzonych badań można stwierdzić, że respondentki dostrzegają znaczenie rozbudzania zainteresowania dziedzictwem kulturowym regionu wśród dzieci w wieku przedszkolnym. Nauczycielki przedszkola stosują metody przybliżania dzieciom dziedzictwa kulturowego takie, jak: regionalizacja zajęć dydaktycznych oraz organizowanie wycieczek i spacerów po najbliższej okolicy. Respondentki, realizując treści z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala, szczególną uwagę zwracają na pielęgnowanie gwary, a także na strój góralski i jego poszczególne elementy. Nauczycielki przedszkola najczęściej poruszają tematy związane z dziedzictwem kulturowym Podhala raz w tygodniu. Przygotowując zajęcia z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego regionu Podhala, korzystają przede wszystkim z materiałów o regionie udostępnionych w internecie. Jednakże nauczycielki przedszkola oceniają dostępność materiałów dotyczących regionu Podhala w swoim miejscu pracy jako dobrą lub bardzo dobrą. Zwracają uwagę na podejmowanie w tym zakresie współpracy z: innymi nauczycielami, z rodzicami, a także z artystami i twórcami ludowymi oraz przedstawicielami ginących zawodów. Ponadto zdecydowana większość respondentek wskazała na organizowanie w swojej placówce przedszkolnej cyklicznych imprez poświęconych upowszechnianiu wśród dzieci dziedzictwa kulturowego Podhala, natomiast tylko połowa badanych wskazała na tworzenie kącika regionalnego. Wśród sposobów na ułatwienie realizacji zagadnień z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego Podhala respondentki najczęściej wskazywały na dostosowanie pomocy dydaktycznych na temat regionu Podhala do możliwości dzieci w wieku przedszkolnym.

Podsumowanie

Nauczyciel przedszkola jako jeden z podmiotów procesu edukacyjnego ma możliwość podejmowania współpracy z instytucjami kulturalno-oświatowymi, które wspomagają wychowanie dzieci. Organizując wycieczki, wyjścia do muzeum i ośrodków sztuki regionalnej, stwarza dzieciom możliwość spotkania się z artystami i twórcami ludowymi oraz zapoznania się z kulturą regionu i jego dziedzictwem (Klim-Klimaszewska, 2012, s. 107, Kwiatowska, 1985, s. 27). U. Janicka-Krzywda (2002, s. 16) za kluczowe uznaje przekonanie zarówno dzieci, jak i rodziców do wartości i znaczenia edukacji regionalnej. Zdaniem M. Kwiatowskiej:

[...] współdziałanie przedszkola z rodziną, szkołą oraz innymi lokalnymi instytucjami składa się na jego funkcję środowiskową. Przedszkole jest jednym z ośrodków oddziaływania na środowisko. Spełniając tę funkcję, może się ono przyczynić do integracji środowiska wokół spraw dziecka, a także zacieśniać więź dzieci z najbliższym otoczeniem społecznym. [...] Szczególną rolę może odegrać przedszkole w środowisku wiejskim jako jedna z ważnych instytucji, ugruntowując tradycje swojej pracy wychowawczej (Kwiatowska, 1985, s. 27).

Podsumowując: nauczyciel przedszkola może podejmować różne działania i inicjatywy pozwalające poszerzyć wiedzę dzieci na temat regionu. Niezbędne w tym zakresie wydaje się przede wszystkim własne zainteresowanie nauczyciela regionem, miejscowością, w której mieszka i pracuje. Jest to podstawa, aby zamiłowanie do regionu móc przekazywać młodszemu pokoleniu.

Bibliografia

- Banach, C. (2001). *Edukacja. Wartość. Szansa: Wybór prac z lat 1995–2001*. Wstęp: M. Szymański. Kraków: Wyd. Naukowe AP.
- Bednarek, S. (1999). *Edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w zreformowanej szkole*. Wrocław: Wyd. i Drukarnia DTSK Silesia.
- Brezinka, W. (2007). *Wychowywać dzisiaj: Zarys problematyki*. Przeł. H. Machoń. Kraków: WAM.
- Hessen, S. (1997). *Struktura i treść szkoły współczesnej: Zarys dydaktyki ogólnej*. Wybór i oprac. W. Okoń. Warszawa: Żak.
- Janicka-Krzywda, U. (2002). *Powrót do korzeni*. „Wychowawca”, nr 4, 15–16.
- Jędrzejewski, S. (1985). *Nauczyciel przedszkola*. W: M. Kwiatowska (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*. Warszawa: WSiP, 132–146.
- Klim-Klimaszewska, A. (2012). *Pedagogika przedszkolna: Nowa podstawa programowa*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Erica.
- Korzeniecka-Bondar, A. (2018). *Codzienny czas w szkole: Fenomenograficzne studium doświadczeń nauczycieli*. Kraków: Impuls.
- Kowolik, P. (1999) *Edukacja regionalna w przedszkolu*. W: M. T. Michalewska (red.), *Edukacja regionalna: Z historii, teorii i praktyki*. Kraków: Impuls.

- Książek, W. (red.). (2000). *Ministerstwo Edukacji Narodowej o edukacji regionalnej — dziedzictwie kulturowym w regionie*. Warszawa: MEN.
- Kwiatkowska, H. (2008). *Pedeutologia*. Warszawa: Wyd. Akademickie i Profesjonalne.
- Kwiatowska, M. (1985). *Wychowanie przedszkolne we współczesnym świecie*. W: M. Kwiatowska (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*. Warszawa: WSiP, 14–39.
- Mendel, M. (2006). *Pedagogika miejsca a animacja na miejsca wrażliwa*. W: M. Mendel (red.), *Pedagogika miejsca*. Wrocław: Wyd. Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Edukacji TWP.
- Misiejuk, D. (2005). *Kwestia kompetencji kulturowych a tożsamość: Edukacja regionalna*. W: J. Nikitorowicz, D. Misiejuk, M. Sobecki (red.), *Region: Tożsamość: Edukacja*. Białystok: Trans Humana, 280–292.
- Nikitorowicz, J. (2006). *Edukacja regionalna na pograniczach*. W: A. W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska (red.), *Edukacja regionalna*. Warszawa: PWN, 91–114.
- Nowak-Dziemianowicz, M. (2001). *Oblicza nauczyciela, oblicza szkoły*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.